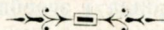

Отсе справді честь, якої творець буддизму ніколи не надіяв ся. Він доступив єї, ніде правди діти, дякуючи невідомости якогось немудрого панегіриста, та може ще й більше могучому чарови своїх чеснот і своїх похлбок.*)

Із обширної літератури, що трактує про жите і науку Будди, виймаємо тут тільки важнійші нові книги: Csoma de Körös, Life of Shakya (Asiatic Researches, XX, t II, pp. 285 – 318); Ph. Ed. Foucaux, Histoire du Bouddha Sakyamouni, Paris 1860 і друге вид. п. з. Lalitavistara в видавництві Annales du Musée Guimet, t. VI, Paris 1884; Bigandet, The Life or Legend of Gaudama, Rangoun 1858 і 1866, London 1880; Bennett, Life of Gaudama (Journal asiatic américaine, 1851, t. III); Emile Senart, La legende du Bouddha, Paris 1875 (витяг із Journal Asiatic); Н. Oldenberg, Buddha, Leben, Lehre, Gemeinde, Berlin 1881; W. W. Rockhill, The life of the Buddha, London 1884.

(Далі буде.)

Із французького переклад
Іван Франко.

Н О В И К.

Оповідана.

I.

Була раз міщанка, убога вдова
І сина ховала Івана,
Одного лиш мала, а й того дала
У школу учитись на папа.

Минають два роки, учить ся Івась,
Пішли на науку дві ниви;
Минає і третій, четвертий ще рік —
Як син так і мати щасливі.

Вдоволена мати, що вчить ся синок,
І шле єму, що тільки може;
Не жаль їй і ниви, худоби не жаль —
Колісь чей і син їй допоможе.

*) Повість про Варлаама і Йоасафа є темою мові докторської дисертації, котра буде опублікована в дальших книжках „Житя і Слова.“ Г. Ф.

Щасливий і син, що біди не зазнав,
 Бо мати про него журилась,
 Він добре учив ся на втіху вдові,
 Що ним перед світом чванилась.

На пятому-ж році убога вдова
 Не мала вже що їй посилати,
 Остала ся їй тільки нивка одна
 І стіни старенької хати.

Журилась вона, бо Іван прислав
 Зі школи немилі вісти:
 Не вмів собі раду у світі давати,
 А все забагало ся їсти.

В зимі простудив ся і тяжко заслаб,
 Так тяжко, що тільки вмирати;
 Два місяці він в шпитали пролежав,
 Аж ось і прийїхала мати.

Так плакала, бідна, що серце его
 Аж нило у грудях з розпуки,
 Бо мати змарніла і згорбилась так
 І з праці попадались руки...

Піднявшись з постелі враз десь пропав,
 Ні слуху про него, ні диху, —
 Побачив будучність і мабуть злякавсь,
 У вічі заглянувши лиху.

І де він подів ся, не знала вдова,
 Не мовив і слова нікому!
 Пів року питала і їїздила скрізь,
 А далі їй вернула до дому.

Так пташка безпера упаде нераз,
 Як буря гніздом заколише,
 На землю, голодна залізе в лабаз,
 Там очі замкне і ще дише —

А мати літає довкола гнізда,
 Так пильно шукає дитини,
 Квилить так жалібно, нічого не їсть,
 А далі в знесилі спочине.

Коли ж тільки голос почує з трави,
 Стрілою з гнізда там упаде,

Дитинку найде, хробачка їй подасть
І з радости там і присяде.

II.

І плакала ревне убога вдова :
„Ой сину мій, рідний мій сину!
І де ж ти подів ся та хто міні взяв
Тебе, мою втіху єдину ?

„Бажала я вивести в люде тебе,
А вивела в світ на загладу...
Чого-ж ти злякав ся, Іваночку мій,
Що тяжко найти собі раду ?

„Було-ж повернути до дому назад,
Були-б ми обоє бідили,
А ти загририв ся між злими людьми...
І де-ж ти, мій синочку милий?...“

Чувала вдова, що Івасьо єї
Пойїхав до краю чужого,
Учить там дітей і жие так з того
Та надїєсь щастя другого.

І думка у неї була, що ось він
Вже верне небавом з чужини,
За гроші зароблені школу скінчить
І все таки вже не загине.

А вістки про себе тому не дає,
Бо гóрдий він дуже і впертий ;
Не знає, що мати в непевности сїї
Ні жити не гідна ні вмерти.

Втішає себе як лиш може вдова,
Раз тужить, як скіпка марніє,
То знов набирає відваги вона
І знову не тратить надії.

Аж чує вона від побожних прочан
Про сина предивнії речі,
Що в Красному Лузі у монастирі
Він ходить у рясі чернечій.

Дивує ся мати, мовчить цілий день...
Під ніч помолила ся Богу

І клунок на плечі — та сина шукать
Пішла у далеку дорогу.

III.

А в Красному Лузі стояв монастир
Великий, старий, грубомурий;
На криші його там берізка росла,
А чорний був він і понурій.

На церкві висока вежа камяна
Сягала над липи високі,
На ній був годинник, що тихим черцям
Години числив одинокі.

Довкола чудовий горід був і ліс
Сосновий, старий та тівистий,
І з зимного, ясного там жерела
Струмочок котив ся сріблестий.

В тім лісі в зимі як у церкві в почі
Було так тихенько, сонливо;
Часом відізвала ся тільки сова
І крук десь закравав храпливо.

За те-ж на весні соловії гучні
Пісні чарівні виводили
І голос їх милий по лісі лунав, —
Черці все їх слухать ходили.

І дивно їм в ухах щебетанє се,
Неначе подзвінне, звеніло,
Мов плач, що життя не зазнали вони
І серце їх закаменіло.

Вони не жили вже для світа сьогó,
Не чули вже роскошів земних,
Вони вже думками потóнули всі
В посмертних годинах таємних.

IV.

У Красному Лузі у монастирі
Була і молодців громадка;
Вони привикали землі не любить
І в раю вігала їх гадка.

Між ними жив нівик блідий і сумний,
 Наляканий злою судьбою,
 Що жаль мав до світа, бо світ запізнав
 Їго з навислою бідою.

Він був молодий і що тільки вступив
 В сі тихі мурі чернечі,
 І мрії у него були ще нераз
 Буйні і палкі, молодечі.

І з досвіду власного знав він лише,
 Що в світі не дасть собі ради,
 Бо в кого відваги нема до борби,
 Той марно, безслідно пропадає.

З думок сих на сповіди він сповідавсь
 Найстаршому черцеві,
 Той слухав уважно і в очи дививсь
 Блідому молодцеві.

„Два роки прожив я, мій отче, в біді
 Такій, що ховай мене Боже!
 Вже мати усе продала, що могла,
 А більше ніхто не pomoже.

„На місяць десятку я сам заробляв
 Та не поклоняв ся нікому,
 З того-ж ані жити, ні вмерти не мож
 У місті дорогому.

„І вчичись не міг я, як нужда така
 Зловила мене в свою сітку,
 Сюди і туди я крутив ся що дня,
 Як пташка заперта у клітку.

„Не бачив я світа в рожевих красках,
 Не мав і охоти до труду,
 Не дбав, по яких то терневих стежках
 Колісь ходити буду.

„Були пориваня у мене також,
 Огнем вони ясным горіли,
 Та злидні зливали водою їх все,
 Димились вони, а не гріли.

„Я мешкав у сторожів бідних літа
І бачив жите їйх погане;
І думка у мене взяла ся така:
Хто бідний, той бідним остане.

„Нехай і дібе ся чого, то біда
Полишить на віки признаку:
Все буде невільником більших панів,
Робітником чорним у фраку.

„І по що дала мене мати до шкіл
Тим злидням тяжким на поталу?
Ще піря на пташці не видко було,
Вже кажуть: Літай-но помалу!

„Вона розмахнулась, рванулась з гнізда —
Та в воду упала холодну!
А хвиля несе єї скоро, несе
І топить безсильну, голодну.

„В зимі простудивсь я і тяжко заслаб,
Так тяжко, що тільки вмирати,
Два місяці довгі як Лазар лежав,
Аж ось і прийїхала мати.

„Так плаче, старесенька! Серце мое
Аж ниє у грудях з розпуки!
Сама так змарніла і згорбилась так
І з праці попадались руки.

„Що-ж я їй допоможу? Я сам ледви встав,
Вже стратив пів року у школі.
Де дігись тепер? що чинити тепер?
Хоч гинь між людьми і на волі!

„Вжеж воля є мила, коли чоловік
На кожному кроці їй годить.
Та хто єї має? Всі люде в ярмі
І кождий невільником ходить.

„І кажу я мамі: Тепер поки що
Не буду я в місті сидіти,
А вийїду зараз куди на село
Учити людські діти.

„Відїїхала мати до дому, а я
Шукав цілий місяць роботи,

Тай так дошукав ся, що мало не вмер
Із голоду, туги й турботи.

„Ненавиджу світ і людей не люблю
І жити для кого нема ту!
Не стоїть за крихту пустого жита
Платити нечувану плату.

„Житє те як груба, пали і пали,
Ходи коло неї і хухай
І панькай ся з нею, сли хочеш тепла,
А ні, то подзвінного слухай.

„Сли маєш здорові дрова, то гаразд:
Хоч не набереш ся простуди;
А маєш ломаче: чадить и димить —
А холод як був — так і буде.

„Прийшов я до вас і тут добре міні,
Хоч тут і не маю свободи.
Та на що міні придала ся всна?
Свобода бажає вигоди.

„Там мати бідує, не знає, де я,
І жалко міні єї дуже,
Збиравсь я писати вже кілька разів,
Бо мабуть за мною десь тужить...

„Та як тут писати? Готова мене
Між люде назад затагнути;
А я їх бою ся, боюсь мов огню,
Не хочу між ними вже бути...“

V.

Відтак сповідав ся зі своїх гріхів,
А мав він їх дуже багато,
Бо заки пристав до побожних черців,
Грішив, як попало, завзято.

Про пости не дбав, а допавши їди
Він їїв, що аж в ухах тріщало;
І кров у нім бурилась дика нераз
І грішних думок мав чимало.

На Бога надії не мав він часом
І майже весь рік не молив ся,
Пів року до сповіди вже не ходив
І в церкві часом лиш явив ся.

І ближніх чогось не любив він як слід,
 Ненавидів навіть одного;
 Нераз був лінивий — і всяких гріхів
 У него зібрало ся много.

І вислухав грішника сивий чернець,
 На руку понурій схилив ся,
 Мовчав, мов пагадував власне жите,
 Зітхнув і зі сну мов збудив ся.

„Мій сину — промовив — не в злиднях біда,
 Їх можна сьак-так перебути,
 Та гірше, як люде у душу твою
 Наллють необачно отрути.

„Весь світ мов завзяв ся на власний спокій
 І смутку шукає гіркого;
 Забув, що блукає у пралісі мрій,
 І глядає виходів з нього.

„Дарма! не найде їх; бо заки найде,
 Вже виростуть праліси другі,
 І дармо дурити-ме тільки себе
 Та вянути з вічної туги.

„Світ буде блукати все з ліса у ліс,
 Як досі блука споконвіку,
 І буде шукати вдоволення скрізь,
 Нігде-ж не найде на се ліку.

„Послухаеш світа — і щез твій спокій,
 І віра твоя вся пропаде,
 Він дасть тобі тисячі загадок, мрій,
 Не дасть же потіхи, відрати.

„Вдоволення в загадках тих не найдеш
 І всіх ти ніяк не розв'яжеш,
 За раду нещирю людей проклянеш,
 В могилу з непевністю ляжеш.

„Ні, вирубай в лісі полянку собі,
 Там соняшний промінь загляне,
 Замучену душу твою звеселить.
 І сум твій від него розтане.

„Ти загадок всіх відгадати не бажай,
 Бо людська думка безсильна,
 Готову вже відгадку світа приймай
 І вір, що вона непомильна.

„Жиєш, щоб померти; вмираєш, щоб жить;
Житє се до ціли дорога;
За цілею сею там щастє лежить,
Там рай і огляданє Бога.

„За світом марним не тужи і не вір
В зрадливу житейську принаду, —
На нашій полянці, у монастирі,
Найдеш і спокій і розраду...“

І довго єго научав ще чернець,
Простив, сказав слово о Бозі,
А той обіцяв ся поправить себе
І праведно жити по змозі.

По сповіди тій він спокійно зажив
Минали дні за днями:
Він щиро молив ся, спав, їв, не журивсь
І згадував матір часами.

Пів року пожив так у монастирі
Побожно, ліниво, в спокою...
Поправивсь на грішному тілі й душі,
Згодивсь зі своєю судьбою.

Часом лиш журив ся, коли почало
Боліти єго в середині,
І пильно він ліків домашних вживав
Та спав у спокійній „яскинї“.

Була ж та яскиня зовсім не лиха,
У гірших він мешкав давнійше;
В ній ясно, просторо і чисто було,
А в студінь далеко теплійше.

Жививсь корінцями, як давні черці,
Пів редьку, їв моркву й петрушку,
Коли куховар їх до мяса додав,
Або закришив ними юшку.

І воду він пив і то все з жерела,
В ній був нераз сок з винограду;
Наївши ся в смак він у тихому сні
Спокій находив і розраду.

Спершу лиш курити він дуже бажав, —
То так по обіді смакує,
Та диму тютюнного мусів зречьсь,
Бо грошей за много коштує.

Осип Маковей.

(Далі буде.)

і без гарантій в певних порядках судових а також в політичних звичаях, котрі виробляють ся довгими часами.

Новий науковий дослід старих вільних порядків у Європі показав власне, що в тих порядках проби обмежити абсолютизм государів і їх урядників направлялись далеко більше в круг справ адміністративних і судових ніж державно-політичних. Виявилось також, що старі вільні порядки давали громадянам певну систему самоуправи і корпоративного життя, дуже незграбну по нашим теперішнім думкам, але таку, котра розвивала у тих громадян навичку до контролювання ходу громадських справ, умілисть самим вести сі справи, умілисть на ділі користуватись написаними в заковах правами. Такий дослід не тільки показав нові перспективи в науці історично-політичній, але і дав наукові основи для нових громадських змагань. Сі змагання направляють ся до того, щоб і в нових конституційних державах ідеальне признане за людністю певних прав стало дійсним, а в купі з тим щоб і центральний парламентаризм став менше фіктивним.

Ось де причина того, що політична археологія в Європі має такий живий інтерес і притяга до себе тільки наукових сил. В наших начерках ми ставимо собі за ціль показати нашій читаючій громаді частину з результатів, здобутих сею археологією про старе європейське політичне життя і про вагу его для виробу новітніх політичних порядків і прав. Подрібніше ми спинились на документах, котрі в старі часи відповідали новим конституціям і котрі можна назвати, по приміру деяких англійських документів, хартіями вільности. Ми і почнемо огляд їх з хартії англійських.

(Далі буде.)

М. Драгоманов.

Н О В И К.

О П О В І Д А Н Е.

VI.

Настала весна та така чарівна,

Що в келії годі всидіти;

Черці похочають по свому саду —

У нім садовина і квіти.

Город був просторий, тінистий, старий,
 Потятий вузькими стежками,
 Порослий буйною муравою скрізь,
 Пильнований добре черцями.

У тихому закутку новик сидить,
 Нещасний Івасьо удовин,
 І слухає, дивить ся пильно у ліс,
 Що співу і радості повен.

У лісі був проруб, неначе вікно,
 Покрите все вічною тіню
 Крізь него місточко в долині видать
 У соняшнім проміню.

А сонце на заході пишне, ярке,
 Велике, румяне, сьміє ся,
 Зазулі кують, соловії лящать,
 І рев десь худоби несе ся.

Сидить собі новик Іван у саду,
 Краси весняної не чує,
 Кров тихо-спокійно у жилах пливе
 І так він гадає-сумує:

„Любувавсь і я також колись
 Весною чарівною,
 Та часи ті вже перевелись,
 Прожились, наче снились.

„В серці згадка лиш живе одна,
 Прибита, сумовита,
 Як будила у міні весна
 Ті мрії і надії.

„Пережиті досвіди життя
 Пустого і гіркого
 Заморозили уже чутя,
 Звалили і убили.

„І не стало поривів давних
 Блискучих і могучих,
 Неспокійний дух уже притих
 І тихо зносить лихо.

„Най співає любо соловії
 У гаю при ручаю,

Вже не збудить тих солодких мрій,
Так милих, бистрокрилих.

„Я дивлюсь, а чарівна весна
Не ладна, не принадна,
Мрій давних у серці вже нема,
Байдужно і не тужно...

VII.

У церкві молебен. Побожні черці
Там коло престола виводять
Так гарво відвічних, побожних пісень,
Аж очі сльозами заходять.

Пісні ті понурі жалю завдають
І низько ти голову клониш,
Про світ забуваєш, душею тремтиш
І в тайнах негаданих тонеш.

Ах, Боже наш милий, прости нам, прости,
Що кождий з нас землю так любить,
Дурне се жите і ті розкоші всі,
Бо смерть нас усіх приголубить...

А церков прекрасна. Молитва сама
Пливе в ній із серця журного.
В ній сумрак і в день, а свічки додають
Обставі ще виду сумного.

У церкві на лавочці панна сидить
І з книжечки молить ся Богу,
А інші християне стоять і клячуть
Та часто цілюють підлогу.

Між сими людьми якась тітка стара
Зігнула в двоє плечі,
Зітхає і молить ся, то знов мовчить,
Як спів розжалобить чернечий.

В тім хорі она чує голос один
Такий уже милий та повний!
Вона забуває молитву — і жаль
Приймає єї невимовний.

То знову там тішить він жінку стару,
Як старця весняне проміне,
І радо пішла би вона між черців,
Та ні, вона йде на підсіне.

Тут вона вижидає когось...
 Молебєн святочний предовгий...
 На камінь холодєн сїдає собі,
 Зболїли, бач, дряхлі ноги.

Аж ось і виходять черці вже рядом...
 Бабуся немов у трєвозі
 Зриває ся скоро, як хлопчик який,
 Стає на церковнім порозї...

Їдуть всі черці чорноризї, сумні,
 Покриті каптурами,
 За ними та панна і люде їдуть,
 Покріплені всі молитвами.

Ї дивить ся панна: а жїнка стара
 Черцям заглядає так в очї,
 Шукає когось і не може найти,
 Аж ось на одного як скочить,

Як схопить за рясу, як стане ридать,
 Як стане смїятись крізь сльози,
 Черці зупинились і кожного з них
 Той плач і той смїх зморозив.

Она-ж не питає, що люде стоять,
 А кличе: „Іване, мїй сину!
 Я таки тебе віднайшла! Ти забув,
 Покинув мене старовину!

„Чекай, най приглянусь тобі, не втікай!
 Я-ж, сину, мати рїдна!
 І як ти змінив ся! Здоров, сноважнів,
 А я, бач, постарїлась бїдна...

„Та не до лица тобі одїж отєя!
 Скинь той каптур поганий!
 Коби-ж ти був бачив, як плакала я,
 Івась мїй любий, коханий!

„Чекай же, нехай поцілую тебе.
 Ах, мїй золотєнький соколе!
 Отож то ти школу собі пошукав:
 Сидить тут черцем у неволи!“

„Ой, мамо, пустїть та мовчїть, не хулїть... --
 Пручає ся новик несмілий

І маму стару на подвір'є веде,
Завстиджений та счервонілий.

До них приступає старенький чернець:
„Линіть его, мати, в спокою
І Бога за те не гнівуйте, що его
Він вибрав для себе слугою.

„Чого вам журитесь? Що син ваш Іван
Не стане сьвітським паном?
За місяць, за два вже він пробу скінчить
І стане отцем Епіфаном“.

„Я в Бога все вірю, нехай він простить,
Щіфана ж якогось не знаю,
Мій син був Іваном, бо так він хрестивсь,
І сина Івана я маю!

„Та ні! ви не гнівайтесь, отче, за те...
Ой Боже, що я дію!
Грішу я, бо серце у грудях болить,
Бо трачу єдину надію“...

Черці усміхають ся, потай людей
Вони вже від давна по пробі,
А новики очи понурили в низ
Та все сповирають по собі.

Христяне цікаві стоять навкруги,
Дивують ся дивній пригоді,
Між ними і панна стоїть, сповира,
І рада-б сміятись, та годі.

Дві сльози в очах таких чорних як ніч,
Заблисли, затремтіли,
По личку румянім скотились у низ,
На камінь холодний злетіли.

Уста малинові дрожали чомусь
І в горлі немов задавило,
Вона відвернула ся, на бік пішла
І стало їй гірко, немило.

А мати Івана пішла тим часом
В гостинну з клунком за плечима,
І вийшла небавом сумна, як була,
З червоними очима.

Іде вона гасм і прорубом тим,
 А там на пеньку під сосною
 Сидить отся панна, як мавка лісна,
 У мріях, підпершись рукою.

VIII.

— Куди ви, матусю? — „До Луга іду.“

— А є в вас знайомі у Лузі?

— „Нема.“ — То ходіть ви до нас від-
 По довгій дорозі і тузі. (почить)

— „Та я вас, паннунцю, не знаю, хто ви,
 І вперве я бачу вас нині.“

— Я Ольга зовусь, а донька я попа
 З містечка того, що в долині.

„А вас я у церкві пізнала тепер
 І жаль міні вас дуже,
 Недоброго сина ви маєте там,
 За вами він, бачу, не тужить.“

„А шкода, що хоче зістати черцем,
 Бо з него хороший хлопчина,
 Та видко краса невелике добро,
 Невдячного маєте сина.“

„Ні, панночко, син мій Іван не лихий,
 Та розум у него ще ярий;
 Злякав ся людей і утік в монастир,
 Намова якась тут, чи чари...“

— „Здалека прийшли ви? — „З далеких
 Миль двацять старими ногами (сторін
 Пройшла я. Ой, правда, так ноги болять,
 Хіба собі сяду тут з вами.“

— „Ви втомлені дуже, то троха спічіть,
 А потім зі мною підете.
 Не бійте ся, я вам бажаю добре,
 У нас ви хоч тиждень спічнете“.

— „Бодай ви, паннунцю, щасливі були!
 Та я би хотіла ще нині
 У вашому місті на службу піти,
 Щоб бути все близько при сині.“

— „Міні недалеко до смерти, та ще
 Без праці я жити не хочу.“

Стара я, та сили ще троха найдесь,
Нераз засоромлю й молодшу.

„То син мій лінивий, боїть ся біди,
Неначе граф той з роду,
„Опихане, паночку“ дай все єму,
Він любить спокій і вигоду.

„І де він тих панських звичайів навчивсь,
Та-ж я єго їйх не навчила!
Готового хочесь єму, ну! панок!
А чиж заробити не сила?!

„Біда, що-ж біда? Побідуєш рік, два,
Привикнеш, і злиднів не чуєш,
Живеш собі тихо, як в хріні робак,
За морквою і не бануєш.

„А щез і хвилина найдесь не одна
Щаслива і радісна, тиха,
Забудеш і злидні, співаєш собі,
Смієш ся зі світа і з лиха.

„А він же і школи якісь там кінчив;
Ще троха було потерпіти,
Літ кілька, і був би зістав вже попом,
Як інші людські діти.

І був би дружиноньку взяв де собі,
І жили-б обоє щасливі,
А в хаті панята найшлись би дрібні,
Русяві такі, щebetливі.

„Ой, Боже! І як би любила я їйх,
Мойїх тих унуків коханих,
Про гарних царівен казала-б я їйм,
Змиїв-людоїдів поганих;

І гарних пісень я співала-би їйм,
А я їйх умію немало, —
І кожде з них слухало-б казки, пісень,
Та в очи б міні зазірало.

„А далій здрімались би й спати іти
Казали би своїй бабуси;
А я встала-б досвіта, в стайню пішла-б,
А потім між кури і гуси...

„І як би я радо робила все йїм,
 Не так, як та наймичка в місті,
 Від рана до ночі годила-б я йїм:
 І синові своєму й невістці.

„Та-ж він одинак мій, а я вже вдова,
 Для кого-ж міні тепер жити?
 Тепер він у чорних тих мурах сидить,
 А я їду служити!...

„Він каже: „Чей буду попом я і так.“
 Дурний же він з розумом своїм!
 Нехай би ще світа зажив і я з ним,
 В могилу ще час нам обоім.

„Ігумен до мене: „Він божий слуга,
 Чернець побожний в рясі.“
 А я йїм: „Він божий слуга, а мій син
 І вам до него засі!

„Не верну до дому, нехай єму пур!
 Про мене нехай завалить ся!“
 Бо доки мій син у неволи сидить,
 Я звідси не можу вступити ся.“

IX.

І слухала Ольга нарікань вдови,
 І рада була йїх не чути,
 Хотілось йїй дуже вдові помогти,
 Щоб сина назад йїй вернути.

У лісі шуміло тихенько. Вітрець
 Хитав і галузе і трави.
 І панночка встала з пенька і собі-ж
 Вдова підняла ся з мурави.

„Ходить — каже Ольга — до нас на нічліг,
 Ї нас простора хата,
 А то і останетьсь мабуть у нас
 Дрібні пильнувати „панята“.

„Я сирота, мати померла міні,
 Сама я і господарюю,
 То трудно дати собі раду з дітьми
 І помочи я потребую.“

„Ой панночко мила — вдова так на те —
 Які ви на мене ласкаві!
 Я плати не хочу і я не зросла
 На панській вибраній страві.

„Коли вже служити міні довелось,
 То радше у вас, як у кого,
 Бо як би не син мій, не вчинки єго,
 То я-б не служила ні в кого.

Приходять домів і пригону цілу
 Розказує батькови Оля,
 А батько на тее: „Та я пристаю,
 Останьтєсь у нас, коли воля“.

Вдова аж заплакала; Оля-ж пішла
 У другу кімнату гостинну
 І в зеркалі там оглядала себе
 Так пильно чималу хвилину.

Легесенькій усміх на личку єі
 Проблискував промінем сворим,
 Палкі оченята ярїли огнем —
 І рада була з тих обзорин.

А потім і брата сштала вона:
 „Чи гарне в мене личко?“
 Та брат малолітний поглянув лише
 І скрививсь: „Не знаю, сестричко.“

Вона відвернулає і стала гадать
 Як бідну добути з нещастя
 І шепнула тихо до себе сама:
 „Стрїбую, а може і вдаєть ся.“

X.

Нїч ясна — і місяць блідий зазира
 У келїю тиху понуру;
 У лісі лящить соловїй, а другий
 У клітці прийнятїй до муру.

І легїт і запах отвертим вікном
 Непрошенї в келїю входять,
 Та новика йвана на ліжку дразнять,
 Цїлують і мрії наводять.

Чи спів соловійиний чудовий такий,
 Чи чари весняні напали,
 Не може заснути Іван, хоч другі
 Давно вже у келіях спали.

Вже північ понурій годинник з вежі
 Звістив і вже дальше спішив ся,
 А новик на ліжку твердим обертавсь,
 Не спав, а гадав і молив ся.

І був він на місяць гнівний і на те,
 Що гучно лящать соловіі,
 Гнівний був на себе, на ліжку тверде,
 На спогади всі і на мрії.

Так все те на него немов сприсяглось,
 Що ні суди Боже заснути,
 Як ранна пригода у пам'ять зайшла,
 Так годі єї вже забути.

Все мати стоїть перед ним та єму
 Так в очі все дивить ся пильно,
 І лає єго і риде сама
 Та ряси чіпає сильно.

Чого вона хоче і по що прийшла?
 Спокій єго тихий забуристь?
 Таж він на заваді вже йїї не стоїть,
 Вже просьбами мами не журить.

Чи хоче із тихого монастиря
 У світ затагнути знов сина?
 Ой ні, не так легко намовить єго,
 Івасьо уже не дитина.

І перед очима єго все стоїть
 Ціла та подія поранна,
 Ззирають ся новики, люде, черці
 Та ще й на нещастє та панна.

Він бачив єї вже колись, бо вона
 Молилась не раз в йїх святині,
 І знав, що вона понадянка була
 З містечка того, що в долині.

Поглянувши вколо нараз він уздрів
 На очах єї дві сльозини

І матери плач так его не вколов,
Як сльози тієї дівчини.

І марив Іван про сльозинки ті дві,
Немов про нечувану тайну,
І в співі гучних соловіїв почув
Він нуту нову і нечайну.

Як гарно співає він! Нічка як день,
Ось-ось зазоріє вже рано.

Вже ластівка цвїркає, тільки сова
Кричить на вежі так погано.

І холод мленький і запах м'який
І ліс так таємно шепоче...

І мати і панна і люде й черці
Все теє стає перед очи,

Зливає ся в морево в пісню якусь,
Снує ся, звенить гармонійно...

Іван обернув ся на ліжку твердім
І звільна заснув неспокійно...

XI.

Неділя була. Вже молебен скінчивсь
І з церкви черці виходили.

Між ними Іван; він оглянувся на бік
І почервонів у тій хвили.

На лавочці Ольга сиділа сумна
І тихим допитливим зором

На новика Йвана зирнула вона,
Неначе з жалем і докором.

По полудни вийшов Іван на город,
Що геть розіславсь по узгір'ю,

І довго дивив ся на тихе житє
На довгім чернечім подвір'ю.

Там кури ходили чубаті, товсті,
А ними когут любував ся,

То піяв, то в землю крилом ударяв
Та все до курей женихав ся.

І спору громадку жовтеньких писклят
Вела за собою вже квочка;

Під кришею дому швидкі ластівки
Ліпили мистецькі гніздочка.

Два бузьки літали над своїм гніздом
І голубів білих чимало —
І все те втішало ся світом, житєм,
Жило і про смерть не гадало.

І новик про смерть не гадав вже тепер,
А жити бажав і сто років,
І кров бушувала у жилах его,
Як води карпатських потоків.

По довгій алеї зачав він ходити
І думати довшу ще думу,
Аж радість якась домішалась нараз
До того чернечого суму

ясним промінєм уже любувався
І в тіні дерев холодочком.
На краю города було жерело —
Там сів він собі над струмочком.

І слухає він: а в місточку гуде
Весільна музика криклива
І голосно пісню веселу веде
Весільна дружина щаслива.

Якісь молодята се мабуть ідуть
Від слюбу із церкви мійської,
Звінчавшись вертають щасливі домів,
Щоби бідувати у двоє.

І спів і музика отся голосна
Їму райським співом здаєть ся,
І вуха вражає так любо, притємом
Заходить до тужного серця.

Аж слухає він: а в лісній тишині
Звенить якийсь голос дівочий,
Такий уже милий, такий чарівний,
Немов соловйів серед ночі.

Він скоро стає і до тина іде,
Стає над низьким перелазом,
І бачить: там Ольга із братом іде
І пісню співає з ним разом.

А потім і бавить ся з ним у мяча,
 Як вивірка бігає звинно,
 Мов дзвоником дзвонить, смієть ся усе
 Та з братом щєбече певпинно.

Іван заховав ся цілий за корчем,
 Черемха зовсім єго вкрила,
 А Ольга як кинула в корч той мячем,
 Трохи єго в лоб не влучила.

Він скоро відскочив, зжахнувьсь, завстидавьсь,
 „Покуса“ — сказав і понурій
 На стежку ступив та з вагою поплівсь
 У тихі чернечії мури.

Там ждала вже мати, що з туги прийшла
 Відвідати сина в неволі,
 Вона розповіла єму, як живе
 За ласкою доброї Олі.

І много похвали наслухавсь Іван
 Від матери на попадянку...
 Ігумен, що слухав і книжку читав,
 Так крививсь чогось без настанку...

(Далі буде.)

Осип Маковей.

Будда і Буддизм.

Обриси Леона Фера.

II. Будди.

(Наслідники Будди. Совершенства буддів. Дванадцять подій з життя буддів. Пятнадцять прикмет буддів. Контемплційні будди. Виображення буддів Назви буддів. Живі будди.)

Будда Сакіямуні появил ся в певній хвили часу і в певній хвили, не дуже далекій від попередньої, єго не стало. Значить, світ мусів би бути позбавлений буддійської науки через увесь безконечний ряд віків, коли би вплив Сакіямуні, одинокого Будди, не трівав безконечно в цілій своїй чистоті і силі. Та власне се припущєне являє ся в разячій

Н О В И К.

О П О В І Д А Н Ё.

(Конець).

ХІІ.

Минула вечірня, вечеря пройшла.
Він вийшов в город знов з другіми.
Товариші мову байдужну вели,
Та він не балакав із ними.

А слухав, як там соловії щебетав
На мурі у клітці дротяній,
Як тугу неначе свою виливав
По милій далекій, кохачій.

Другі соловії у лісі живуть,
На волі прийдець ся їм вмерти,
А той сіромаха у клітці сидить,
Не годен ні крил розпостерти.

Він має що йісти, та може, Бог зна,
У него є інше бажане,
Як бачить на волі других соловіїв,
Як чує він їх щебетане.

Він рад би на волі пожити також,
У него на волю надія;
Він нею живе... Чи не добре було-б
На волю пустить соловія?

Так новик міркує і дивно ему,
Що люде такі безсердечні,
Щоб слухати пісні, вони співака
Держать у вязниці безпечній.

А пісня як має втішати людей,
То в путах ходить не повинна,
Хай ллеть ся свобідно із вольних грудей,
Як морська хвиля невпинна.

І дивно Іванови, що аж тепер
У него той замір явив ся;

Таж він соловія того чув пераз,
Про него-ж ні раз не журив ся.

І лишком підходить вже новик під мур,
Отворює дверці у клітки...
Замовк соловії, стрепенувсь і злякавсь,
Мов напад у хижої кітки.

А новик відскочив на бік і глядить,
Що буде з того єго вчинку:
Співак охолов і зіскочив на дно
І ще дивувався хвилинку.

А далі у дверці отверті вступив,
Розглянувсь кругом по городі,
Зіскочив і скоро крильцями махнув
І вже віддихав на свободі.

Іван же помалу до дому пішов,
Так тяжко чогось задумав ся,
Бо він соловія на волю пустив,
А сам у неволі остав ся...

Хто-ж винен? У клітку він сам же заліз
І все мав отворені дверці;
Та крила ослабли у думки єго
І кров захолола у серці...

XIII.

Поклав ся він спати і гарний мав сон:
Неначе по лісі він ходить,
Веселий собі і щасливий такий,
Під руку дівчину він водить.

Вона така гарна! Співає пісні
І в очи так дивить ся бачво!
Він рад би обняти єї, та чогось
Єму і маркотно і лячно.

У своїм житю він так мало дівчат
Видав і ще менше пізнав їх,
Нагоди не мав все, а потім стидався
І майже усе оминав їх.

А тая товаришка сміла собі,
Так весело, щиро смієть ся!

Іван єї слухає, йде і з часом
Відвага у него береть ся.

Вона єму каже: „Чому ти сей світ
Веселий так остро все судиш?
Таж ти молодий ще, лиш жити б тобі;
На старість гуляти не будеш...

„Наш вік молодий наче мак той рясний,
Червоний, аж глянути мило,
А вітер повіє і листє злетить,
Останесь гідкеє бадило“...

А він їй на тее: „Не так то воно!
Нам молодість пакости койїть,
Літаєш за хмари, падеш у багно,
А жити у ньому не стоїть.

„За хвилю щасливу журн ся ліга,
За хліба кусок запродай ся,
Немилу роботу роби і мовчи,
А ні, то бідуї все і кай ся.

„Ті людські бажаня, високі мети
Всі дуже низенького роду,
То спосіб не новий, як можна найти
Вдовеленє, хліб і вигоду“..

А панна на тее: „І в тебе мета
Також невисокого роду;
Ти в мури чернечі упхав ся того,
Щоб мати їїду і вигоду...

„Ей, хлопче хороший, все в світі пусте,
Нема тут ніякого раю;
Я тому не винна, а винна лише,
Що щиро тебе я кохаю.“

Спить новик Іван і дивуєть ся в сні
Тій панні, що з ним похожає;
Так любо на серці від мови єї —
А панна вже пісню співає:

„У келії сумрак і тиша і сум --
І сум той на новика злинув,
Не може він виринуть з хаосу дум,
Що світ і людей він покинув.

„І в него питаєть ся думка одна:
 „Невжеж та земля не принадна?“
 А друга відказує думка сумна:
 „Земля не принадна, не ладна!“

„А промінем місяця йїде-летить
 У келію панна і клонить
 Головку на него й цілує, пестить,
 А новик мовчить, не боронить.

„Він чує жите, в нім бентежить ся кров,
 І духа-відваги в нім много,
 Він вірить у щастє, він чує любов
 І має вже жити для кого...

„І будить ся він, а тут тиша і сум,
 І з келії сон той полинув,
 І тільки осталась з чудових тих дум
 Журба, що людей він покинув...“

І слухає новик, в нім серце тремтить,
 А панна головку вже клонить
 На груди єго і цілує, пестить,
 А новик мовчить, не боронить.

А потім і сам обнимає єї,
 Так в очи горячо вдивив ся...
 Іван обернув ся на ліжку твердім,
 Зітхнув і немилу збудив ся.

У келії сумрак і тиша і сум,
 І сум той на новика злинув,
 Не може він виринуть з хаосу дум,
 Що світ і людей так покинув...

XIV.

У Красному Лузі помер богатьрь,
 І люде єго проводили
 На тихе кладовище там на горбку
 До тихої вічно могили.

Ідуть і попи і черці передом,
 А нарід за ними цікавий,
 Всі сумно співають, бо вмер богатьрь
 І похорон має величавий.

І в імени сєго немови-мерця
 Священик прощав вею родину

І краєв словами журні їх серця
Завзято ціліську годину.

Пів дня се тягнуло ся, заким у гріб
Того богача схоронили,
Відтак уже мовчки помалу домів
З кладовища всі виходили.

Черці чорноризі і світські попи
Ідуть так поважно, с провола;
А поміж черцями іде і Іван,
Та все озираєсь довкола.

Мармуровий пам'ятник на гробі
Між березами плакучими чорніє,
Обняли єго і рожі і лелії
І трава роскішна зеленіє
На тім гробі.

В нім безжурні гарні молодята
Вже від давна перед світом скриті,
Їх портрети на мармур прибиті,
Імена їх на табличці риті
Вже затерлись.

Вже давно серця у них застили
І розсипали ся в домовині,
Тихо в їх непривітній хатині,
І ніхто не звиджує вже нині
Їх могили.

Лиш часом старий гробарь надійде,
Перед пам'ятником чорним стане,
На портрети молодят сих гляне,
Піділле зільник, як в спеку вяне,
Й задумаєсь...

І не раз на огорожу гробу,
Як весна настане чарівлива,
Сяде голуб і голубка сива
Тай гуторить пара та щаслива
Про — кохане...

І саме тепер геть повисше беріз
Два голуби білі кружили,
А біля могили стояла вона —
Іван аж затряс ся в тій хвили...

Вона не стояла при гробі сама,
 А з питомцем гарним, вродливим;
 Лице червонілось у неї, як мак,
 А він на виду був щасливим...

XV.

„Ви хорі, матусю! Чи але вам у нас?“
 „Ні, добре, ще й як, моя панно!
 От старість не радість, тай дуже міні
 За своїм містечком все банно.

„Так банно буває — й не знаю, чого...
 На крилах би там полетіла,
 І правду скажу вам: ту скучно міні
 І вмерти тут я б не хотіла.

„Оттак побалакала б з ким по душі,
 А я ту зовсім незнайома,
 Ні вийти до кого, всі люде чужі,
 І хоч чи не хоч, сиди дома.

„Не гнівайтесь, панно, за мову мою!
 Міні тут і добре й вигідно,
 І я полюбила так щиро вже вас,
 Неначе дитиньку рідну.

„Та от і не здужаю я вже часом
 І з мене хісна для вас мало,
 Здасться, лежала б нераз цілий день,
 Як би лиш міні випадало.

„І кашель так мучить мене у ночі,
 Що всяку дрімоту відверне,
 І тільки заснути я вам не даю
 За серце таке милосерне.

„А спи мій... та що він? Нехай єго Бог
 Наводить на добру дорогу...
 Надії не маю, щоб мала коли
 Від него на старість підмогу.

„А може й грішу я, що рада б єго
 Не бачити в рясі чернечій...
 Казала єму я: „Подумай, зміркуй!“
 А він і не слухав тих речій.

„Побуду ще троха у вас поки-що,
 А потім до себе в гостину!

Там мій чоловік, діточки там лежать,
При них то і я відпочину.

„В містечку тім поміж своїми людьми
Сяк-так я свій вік ще відбуду,
Чи добре, чи зле, я не дбаю уже,
Бо довго вже жити не буду.“

І так се спокійно казала вдова,
Аж Ольга на тілі тремтіла,
Не знала, що їй відповісти на те,
Потішити-ж зовсім не вміла.

І люта була на Івана вона
За матір, що так горювала,
І радо була би німстилась на нім,
Та як? і сама ще не знала.

XVI.

„До кого ви пишете, тату, письмо?“
— „Ігумена прошу на раду,
Бо празник надходить і треба черців,
Щоби устроить параду.“

„То ви напишіте при тім ще єму,
Нехай приведе і Івана!
Самого не пустять, а мати єго
Лежить вже від самого рана.“

Отець написав і ігумен прийшов,
Привів і Івана в гостину.
Той рад був із неї і рад був втечи,
Та вагав ся добру хвилину.

В порозі оглянувся сюди і туди,
Десь винеслась Ольга з комнати:
Він заспокоїв ся, присів до отців,
І книжку почав оглядати.

Аж дивить ся він, а там входить вона
У другу комнату гостинну,
Щось з кухні приносить і ставить на стіл
Та пореєсь жваво і звинно.

Гостинність пошівська, прикмето стара!
Ти можеш чвавити ся сміло!

Ще гість не вступив на поріг до двора,
Вже дбаєш о гостеве тіло!

І Ольга приходить, кланяєть ся всім,
Запрошує гостей ласкаво,
Та нишком на Івана з під лоба глядить,
Всміхаєсь жартливо й лукаво.

Іван спалахнув так, що в него лице
На чорній одежі чернечій
Здало ся червоним, кріпким будяком,
Що вибуяв на голотечі.

„Де мати моя?“ запитав він нараз.
— „Дрімає собі в огороді;
В альтані, де тіль, постелила я їй,
Бо в хаті улежати годі.“

В очах у Івана заблимало щось,
Та що? — не могла вона взнати.
Вій їв і не їв, що було на столі,
І вийшов скоренько з комнати.

Пішов на город. Там чудовий зільник
У соняшнім світлі купав ся,
І стежка тіниста в альтану вела,
А сад докола пишав ся.

Він стежкою йде, аж там Ольга сидить —
Сидить, мов не бачить нікого;
Зриваєсь нараз і стає перед ним,
Та скоро говорить до нього:

„Не йдіть ви в альтану, бо мати там спить;
В ночі не дав кашель їй спати.
Нехай подрімає старенька собі —
Чогось бо нездужає мати.“

„Я дуже вам вдячний — Іван так на те —
За ласку для мами моєї..
— „Бо добра се мати — так Ольга єму —
І жити годить ся для неї.“

„Не має опіки.. Ви в монастирі,
Вона же безпомічна служить,
Постарілась, хора, вже сили нема;
А все побиваєсь і тужить.“

„А як вона любить вас, Боже ти мій!
Чому моя мати в могилі?
Я так би любила й годила все йій
На кожному кроці, що хвилі!

„А ви молоді ще і сила у вас --
І дати бідити так мамі!
Вам жити б на світі і шкода, що ви
Сховались в тих мурах, як в ямі.

„От киньте сю рясу, прошу як сестра,
Хоч троха міні і маркотно!
На світі доволі є щастя й добра,
Щоб жити з людьми, не самотно.

„І згляньтесь на матір'я убогу свою,
У неї бажань небогато,
А ви зруйнували все щасте єї,
Себе полюбивши занадто.

„Для неї зречіть ся спокою свого,
Для неї не жалуйте труду,
Я раджу вам щиро, як рідна сестра,
І вічно вам дякувать буду.“

І в приступі жалю вона обняла
Івана, мов рідна сестриця,
Заплакала й тихо собі відійшла
В альтану, де спала вдовця.

Іван остовнів і думки всі єго
Безладно попутались нагло;
Забув, де стояв, і забув, що гадав,
Лиш серце чогось то забагло.

Він очи закрив і на лавку упав,
Лице мов огнем поняло ся,
Він чув лиш виразно, як серце єго
Мов риба на суші товкло ся.

Шукав він поради в своїй голові,
Щоб вийти з тієї нестями,
А думи снували все коло черців,
Дівчини і хорої мами.

Нераз так у лісі густому в ночі
Без світла шукаєш даремно

Дороги, блукаєш по нетрах, ярах,
А скрізь тобі темно та темно!...

XVII.

„Ой, що я вчинила! Єго обняла!
Яка ж я нераз безголова!
Ану-ж хто побачив і всім розповість,
І буде обмова готова!“

В альтані як пташка сховалась вона,
Немов по страшній події,
Та глянувши раптом на спячу вдову,
Набрала відваги й надії.

„Ніхто і не бачив — тай чиж отсе гріх?
Чи може що невідповідне?
Я рада би сина віддати вдові —
Се ж діло потрібне і гідне.

„Дурний, молодий, він гадає, що світ
Все ворог тяженький для бідних,
То треба збудити бажанє у нім
І думку, що він не з послідвих.

„От як би дізнав ся про се мій жених,
Що я обнімала Івана“...
І вид у дівчини вогнем спалахнув,
Як рожа, так стала румяна.

„Е, ні, сеж не гріх і учинок не злий,
Нема ні гріха, ані стиду;
А всеж таки... всеж таки... лютий би був
І взяв би отсе за обиду.

„Нехай і бере собі! Я не боюсь!
Що він би на те сам порадив?
Як він би до мамі его притягнув
І чим би до світа принадив?...”

Снувались думкі по голівці єї,
І острах і жаль і розрада,
А вколо альтани гуділи пчілки
І пташок співала громада.

Збудилась вдова: попадянка при ній!
Дізналась, що син в огорді,

Просила в альтану єго привести,
Бо їй і підняти ся годі.

В альтану понурій Іван увійшов,
На панну і оком не глянув,
За немічну руку старушку узяв,
Схиливсь цілувати і станув.

За голову нагло руками вхопивсь,
Припав до постелі устами,
І гірко заплакав та все повторяв;
„Ой мамо, ой мамо, ой мамо!“

Вдова підняла ся з постелі сама,
Схопила єго, мов дитину,
Руками так сильно єго обняла
І хрипло шептала: „Мій сину!..“

Вона не ридала, та в грудях єї,
Як в хмарах густих клекотіло;
Закашлялась тяжко, пустила єго,
А тіло нараз аж омліло.

На подушку впала немов без душі,
І довго без слова лежала,
Блудними очима водила кудись,
А далі ї спокійно сказала:

„Мій сину, прощай! Не спротивлюсь уже
Бажаню побожному твому;
Як тільки подужаю троха тепер,
То зараз вертаю до дому.“

Та скоро лиш новик домів відійшов,
Вдова обняла попадянку,
Оперлась на білії руки єї
І плакала вже без настанку...

XVIII.

На другий же день в монастирськїм саду
Два новики вкупі ходили;
Обох їїх загнала біда в монастир
І оба людий не злюбили.

Один говорив: „Так небавом вже ти,
Мій брате, в черці пострижеш ся;

В побожнім житю прокоротаєш вік,
Отак, що й не спостережеш ся.

„І я би рад дуже зістати черцем,
Та вдача моя міні вадить;
Люблю монастир, та чогось то мене
І воля і світ нераз надить.“

„Ой, брате, і я так гадаю нераз
І маю себе вже за труса.
На світі біда, але й розкіш там є...
А може се тільки покуса?..“

„Всеж ціль до життя я найшов би якусь,
Не дав би бідити хоч мамі,
А я молодий і здоров і — сховавсь
В тих мурах на віки, як в ямі“

Так новик Іван у ту хвилю гадав
І довго собі дивував ся,
Як в него та думка зродитись могла,
Котрої так дуже лякав ся.

Вже келія тиха тюрмою здалась,
Ходив він по ній, як по клітці,
Одежі чернецької вже не любив,
В ній чув ся як риба у сітці.

І довго в ночі він заснути не міг,
Пестив ся й томив ся думками,
А мрії ставались в уяві его
Живими людьми і словами.

То бачив він Ольгу, чув мову єї,
Чув руки на собі дівочі,
То бачив, як Ольга, вже жінка, ему
Так радісно дивить ся в очи

То мати являлась недужа, стара,
Замучена смутком, журбою,
З докором німим, що дає одинак
Так тяжко їй битись з судьбою.

І втомлений мріями новик був рад
Згорнути до купи думки всі,
І викинути їх, як сміте, за вікно,
Такі навісні вже були всі.

Днів кілька так мучивсь, аж сповідь прийшла,
 Став думати думку про віру,
 Захмаривсь і зуби стиснув, бо єго
 Терпіне втомило не вміру.

Який се демон навісний
 Мені спокою не дає,
 Лиш томить духа, як сон злий,
 І нівечить жиге моє!

Чого боротись каже він,
 Коли у мене мало сил?
 Чого літати каже він,
 Коли не ма у мене крил?

По що чутя він у міні
 Колотить, як страшний оркан?
 Чому не дасть у тишині
 Прожити свій малий талан?

Ідть гадки, ідть гадки,
 Не хочу вас, бою ся вас,
 Лишіть мене, най ті роки —
 Незнаний сеї для мене час,

Як бідні духом прожую,
 Відбуду се дурне жиге,
 І зложу голову свою
 У гріб, де всіх жде забутье!..

XIX.

Як тільки подужала троха вдова,
 Пойїхала зораз до дому, —
 Так тяжко чьгось затужила вона
 На службі у місті чужому.

Відїїхала мати старенька домів,
 А син, як у мурах замкнув ся,
 То довго на світ не виходив нігде,
 Аж мрїї навісних і позбув ся.

А в домі попа пояривсь богослов,
 Що з Ольгою біля могили
 Давних молодят у той час там стояв.
 Коли богача хоронили.

То був єі добрий знайомий, давний;
 Тепер покінчив вже науку
 І перше усього до Луга прийшов
 Просити о Олину руку.

Мій Боже! І хто се придумав колись
 Премудру таку установу:
 „Зі школи до слюбу! Не бав ся, женись!“
 Се дуже розумно й здорово.

Жених сей був гарний, гроша не бажав,
 Довгів мав лише не багато,
 І Ольга вже знала віддавна, що він
 Кохав єі щиро-завзято.

Хлопчина був з нього іще молодий,
 Бажав лиш краси і любови,
 Та хоч би бажав був і грошей яких,
 Почув би: „Бувайте здорові!“

Вона була гарна і знала сама,
 Що з грішми жите все — здоровше,
 Та братчики любі у школі були,
 І вчили ся так, аби — довше..

Терпіла сестричка за братиків тих,
 Бо мусіла дома сидіти,
 Журила ся з батьком, щоб в школі вони
 Були все і ситі й одіті.

Про себе-ж не дбала й не треба було;
 Богато о неї гаралось,
 Та батько не лавив ся звістно: вдовець,
 То в хаті дівча все придалось.

Аж ось і надумавсь, спитав ся в доньки,
 Чи схоче покинути тата;
 Вона счервоніла, пристала на все —
 І слюб назначили на свята.

Бо ждати непевно, краса як роса,
 Хто знає, яка жде година,
 Жених же і гарний, здоров, молодий,
 Тай добрий із него хлопчина.

Лиш Ольга журилась, що вже не могла
 Івана для світа добути,

І матери бідної довгі часи
Не в силі була позабути.

XX.

Як цитра миленька, як арфа дзвінка,
Так пісня дзвеніла чудова;
То жінців громадка несла десь вінок,
А пісня була обжинкова.

Іван пізнавав, у саду сидючи,
Як жінці зближались до Луга,
Мовчав, любував ся, та хмурий сидів,
Бо серце точила все туга.

А пісня далеко єго занесла,
В країну невидану, чудну,
Неначе в пустиню якусь мовчазну,
Горячу, самотну, безлюдну.

Думки уривчасто снували, лились,
Як хвилі буйві переливно;
Забув, де сидить, і на світ не глядів
І в серці було єму дивно.

Така порожнеча взяла ся в душі,
Ні одної думки не зловить,
Сидить, як прикутий, а серце мовчить
І розум нічого не мовить.

Вже сонце заходить, червоне як кров,
Сверчки гомонять без ушину...
Іван їх не чує — аж нагло з вежі
Годинник звіщає годину.

Всі мрії щезають... Як час той іде,
Години віку молодого!...
По чім же їх згадувать? що в них було?
Нічого, нічого, нічого.

Як той подорожний під гору йдучи
Утомить ся дуже і сяде,
Огляне дорогу, що вже перейшов,
І сю, що іти ще припаде.

А долі дорога далека, сумна,
Непривітна, лиш мріє,

Така одностайна, що тіло мов спить,
А дух гірше тіла ще мліє —

Так новик тепер по дорозі життя
Очима уважними водить,
Глядить там за хвилями щастя, утіх,
І мало, так мало находить.

Дорога в пустини по пісках сухих —
Таке те жите у Івана;
Ідеш, а не знаєш, куди і по що,
Дорога і вкучна й незнана.

А там у містечку ось гомін якийсь!
Так весело грає музика!
Іванови дивно, він слухає ще:
Там певно забава велика.

Він слухає добре і з лавки встає,
Іде у нестями і тузі,
Де слуги працюють, питає ся там:
„Яке весіле се у Лузі?“

„Попова донька нині замуж іде“ —
Так каже послушник байдужно.
Від слів тих Іванови гірко стає,
Немило чогось, осоружно.

Аж дивить ся він, а ігумен іде,
Підходить до него спровола,
Тримає в руці якийсь лист чи папір,
Та все озираєсь довкола.

Говорить про се і про те, аж не знає Іван,
Чого то від него він хоче,
Тремтить, терпеливості вже не стає,
І мовить: „Кажіть же раз, отче!“

Ігумен ще мнеть ся хвилинку одну,
Не знає від чого зачати,
А далі і каже: „Депеша прийшла:
Померла ваша мати!“...

Львів 1892 року.

Осип Маковей.